

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celipoli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 23.

V Ljubljani, 1. decembra 1876.

Tečaj XVI.

Želodec.

Dodatek 75. b. v. v II. berilu str. 109.

Naše telo podobno je kraljestvu, v katerem je kralj človek sam; vendar ima človek le meje v svoji oblasti. Roke, noge, usta, oči so naši zvesti služabniki, ki nas popolnoma ubogajo in nam služijo; a notranja država ne pozna človeka. Tù se dela kri in razne druge mokrine in sterdine sicer nam na službo, toda brez našega dela.

Želodec je kuhar in ob enem tudi poglavar vsi notranji državi. On vlada na ognjišču, opravlja vsa težja dela in skerbí za splošni blagor vsega života. Želodec res kuha, pa kje ima ogenj, ali kdo mu ga daje? Kri mu daje ogenj in vročino. Če želodec hoče delati, pokliče kri, katera iz vseh delov telesa vkup priteče in mu tako dobro zakuri, da res kuha, kar se mu je poslalo. Zaradi tega večkrat čutimo mráz po herbtu, če želodec preobložimo, zakaj kri, ki jo želodec hoče, dohaja v polnih tokih od vseh krajev života, ter drugim delom odpeljuje gorkote. Zavaljo tega ni zdravo, če se kdo po kosilu koplje. Merzla voda kri žene k želodcu, kateri ima ravno največ dela, in ta prehuda dotaka dela vstajo, v kateri je že marsikdo izgubil življenje.

Kako pa želodec kuha? Želodec ravno tako kuha, kakor izurjen kuhar: meša in meša, valja in pretaka, pa tudi priliva mokrote, če je treba, in še celó soli jedila. Želodec ima neko slano reč, s katero jed spreminja v tekočine. Osoljene jedi želodcu pri tem opraviu pomagajo; ljudje jedí solé, in ne vedo, da kuhar želodec hoče soli. Želodčeva mokrota pa nima samo soli v sebi. To pospešuje prebavo, to je, največje delo v skriti

želodčevi kuhinji. Ako želodec kako reč prebavi, je vsa drugačna, kakor je bila pred, ko jo je človek povžil in poslal želodcu.

Želodec ima mnogo dela, zato ga po obedu ne moti, in mu pri mizi tudi preveč ne nalagaj, akoravno je želodec gospodar notranjemu životu, je vendar tenak in suh in kmalo oslabi, da ne more delati tako čvrsto, kakor mu je vedno treba za blagor vsega života.

Zelo nevarno je, če kdo želodec preveč preobloži in mu preveč dela naloži. Ako imaš trudne noge in roke, uležeš se in lahko počiješ, a želodec podoben je dninarju, kateri redi veliko družino, in če le malo časa ne dela, mora vsa družina stradati, to je, ves život peša.

Želodec je zelo raztegljiv; je sicer majhen mošnjiček, pa se lahko zelo raztegne. Ako dolgo ne jemo, čutimo neko terganje v životu; to pa čutimo zato, ker deli blizu praznega želodca nimajo naslombe. To terganje nas opominja, da gospodar želodec hoče jedila.

Mladi ljudje želodčev klic radi poslušajo, in ne čakajo, da bi jih dolgo klical, a dovolj je ubogih ljudi, ki sicer želodčev klic slišijo, pa mu vendar ne morejo ustreči, ker nimajo kaj jesti; ako tak post več časa terpi, mora človek umreti. Pri takem nesrečnejšu se želodec toliko stisne, da je komaj en perst velik. Večkrat pa se je že tudi zgodilo, da so ljudje umerli, ker so želodec preobložili. Pri takih so zdravniki dobili tako raztegnjen želodec, da je polnil pol spodnjega života.

Želodec nima tedaj umerjene velikosti in podobe; naravna se vselej le po tem, kar ima v sebi.

Ker vemo tedaj, da je želodec gospodar našemu životu in da požrešnega človeka tudi s smertjo kaznuje, varujmo se, da ga ne razžalimo!

K r o m p i r,

obravnavana v višem oddelku ljudske šole.

(Konec.)

Nekoliko iz kemije.

Ako krompir nasteržemo, dobimo neko kašnato tvar, in ako pustimo to nekoliko časa pri miru stati, postane ona sive barve, iz česa moremo sklepati, da je v krompirju barvna snov. Odloči pa se ob enem precej vode. Ako silimo kašo skozi platneno ruto ali drobno rešeto, ostanejo v njej laski. Prekapljena tekočina sesede se v posodi, ako je v miru pustimo, to je skrob. Ako pa očiščeno vodo sgrejemo, se ona sterdi ali zakerkne, kakor beljak od jajca, to pa zovemo potem rastlinsko vlaknino. Če pa v ostalo tekočino neko kislino prilijemo, odloči se neka kodrasta snov, ktera je podobna z mleka narejenemu siru, zato jo pa tudi sirnino imenujemo. Razun tega nahaja se v tekočini še neka druga snov, ktero pa solanin zovemo.